

*Гончарова Крістіна Андріївна,
аспірант кафедри конституційного права,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ДОСВІД США

Політика держави по відношенню до місцевого самоврядування обумовлюється тими цінностями, які є суспільно визнаними на сучасному етапі розвитку. Ці цінності послідовно реалізуються при нормативно-правовій регламентації місцевого самоврядування та після цього знаходять свій прояв у повсякденному житті кожного члена територіальної громади.

Місцеве самоврядування в Україні отримало своє визнання на конституційному рівні. Про нього згадується у низці статей Основного Закону, але до найбільш важливих слід віднести: по-перше, статті Розділу I «Загальні засади», адже у цьому розділі сконцентровані найбільш важливі положення про Українську державу; по-друге, статті Розділу XI «Місцеве самоврядування», адже в ньому узагальнені найбільш важливі положення про інститут місцевого самоврядування.

Відповідно до ст.7 (Розділ I), «в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування» [1]. Більше у Розділі I немає статей, які містили б згадку про місцеве самоврядування.

Навряд чи можна уважати цінністю само місцевого самоврядування. Однак, його наявність в Україні та те, як воно має бути організовано у відповідності до положень Основного Закону, свідчить: конституційною цінністю виступає визнання та гарантування місцевого самоврядування.

Розділ XI «Місцеве самоврядування» Конституції України складається зі статей з 140 по 146. У статтях Розділу XI по відношенню до місцевого самоврядування знайшли свій прояв такі конституційні цінності, як:

- народовладдя (у контексті відповідного права територіальної громади, ст. 140,
- законність (у контексті наділення органів місцевого самоврядування правом нормотворчості з урахуванням того, що їхні акти не можуть вступати у протиріччя з загальнодержавними актами, ст. 144, а також можливості захисту прав місцевого самоврядування в судовому порядку, ст. 145);
- демократизм (у контексті обрання представницьких органів місцевого самоврядування, ст. 141).

Варто зауважити, що важливе значення має і розділ ІХ «Територіальний устрій України», адже місцеве самоврядування організовано з урахуванням територіального устрою держави.

Місцеве самоврядування у США не згадується в Основному Законі США, тому що його організація належить до відомих штатів. У Конституції США навіть немає словосполучення «місцеве самоврядування» («муніципальне управління» чи аналогічного) – те, що місцеве самоврядування належить до відомих штатів як суб'єктів федерації, «виводиться» зі змісту Поправки Х: «повноваження, що не передано цією Конституцією Сполученим Штатам і не заборонено нею окремим штатам, належать відповідно штатам або народів» [2] (поправку було ратифіковано наприкінці 1791 р.).

Крім того, Основний Закон США не містить положень про адміністративно-територіальний поділ США; існує лише вказівка на суб'єкти федерації - штати та на столичний округ Колумбія. Але, як зазначають дослідники, про муніципальне управління у контексті США можна вести мову лише починаючи з рівня, нижчого за рівень штатів, а округ Колумбія має вельми обмежені права самоуправління [3]. Це пов'язано з тим, що на його території розміщено столицю США, а традиційно місцеве самоврядування у столицях відрізняється від місцевого самоврядування в інших містах країни.

Таким чином, на підставі аналізу тексту Конституції США неможливо сформулювати, які саме цінності покладено в основу місцевого самоврядування. Але аналіз організації місцевого самоврядування в штатах США надає підстави стверджувати: як і в Україні, в США до основних конституційних цінностей, на яких ґрунтується муніципальне управління, також належать народовладдя, законність та демократизм [4].

Проте, варто відмітити різну практичну реалізацію цих цінностей в Україні та у США.

Наприклад, і в США, і в Україні місцеве самоврядування ґрунтується на такій конституційній цінності, як народовладдя.

Стаття 5 Конституції України проголошує, що «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування» [1]. Офіційне тлумачення цього положення частини другої статті 5 було здійснено в Рішеннях Конституційного Суду України № 6-рп/2005 від 05.10.2005 р. у справі про здійснення влади народом та № 6-рп/2008 від 16.04.2008 р. у справі про прийняття Конституції та законів України на референдумі.

Однак, якщо аналізувати народовладдя як конституційну цінність на прикладі місцевого самоврядування в Україні, можна дійти цілком протилежного висновку – що влада походить не від народу, а від держави.

По-перше, саме держава на конституційному рівні проголошує наявність та наголошує на важливості місцевого самоврядування (ст. 7).

По-друге, держава своїми нормами (як конституційними, так і Закону «Про місцеве самоврядування в Україні», і інших) регламентує порядок формування та функціонування органів місцевого самоврядування, інші важливі питання місцевого самоврядування.

По-третє, саме на державному рівні було спочатку скасовано шляхом його заміни іншим законом, а потім визнано неконституційним Закон «Про всеукраїнський та місцеві референдуми», і у селах, селищах, містах, інших адміністративно-територіальних одиницях наразі неможливо застосувати цю форму безпосередньої демократії. А у сукупності з місцевими виборами, вона була доволі реальною з точки зору здійснення народовладдя в рамках вирішення питань місцевого значення.

Отже, можна зробити висновок, що, виходячи з логіки дій органів державної влади в Україні, публічна влада у країні походить все ж таки від держави, яка «наділяє» її частиною органи місцевого самоврядування. Частково це може бути пов'язано з тоталітарним минулим України за часів перебування у складі СРСР на правах союзної республіки та тим, що наразі держава намагається «зверху» впровадити місцеве самоврядування, яке фактично не існувало за радянських часів.

Резюмуючи слід зазначити, що в Україні конституційними цінностями, пов'язаними з місцевим самоврядуванням, є наступні: визнання та гарантування місцевого самоврядування, народовладдя, законність, демократизм. Такого висновку можна дійти на підставі аналізу тексту Основного Закону.

У США Конституція не містить згадок про муніципальне управління. Однак дослідження муніципального самоуправління у цій країні свідчить про те, що воно ґрунтується на аналогічних цінностях – держава визнає та гарантує місцеве самоврядування, надаючи повноваження з його правової регламентації суб'єктам федерації (штатам), а також щодо муніципального управління реалізовано такі цінності, як народовладдя, законність, демократизм.

Саме ці цінності, на наш погляд, виступають як політичні засади місцевого самоврядування, та знаходять своє закріплення у положеннях нормативно-правових актів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Конституція України 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Конституція США. *Право США*. 2013. №№1-2. С. 13-30.
3. Мішина Н. В. Адміністративно-територіальний устрій та організація муніципального управління у США. *Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць*. Вип.26. Одеса: Юридична література, 2005. С.116 – 123.
4. Мішина Н. В. Формування муніципальних органів Вашингтону. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії*. Т.4. Одеса: Юридична література, 2005. С. 111 – 116.

*Данилюк Іван Васильович, аспірант
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ПРИНЦИП СУБСИДАРНOSTІ У РЕГІОНАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ ТА ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

Сьогодні принцип субсидіарності все більше утверджується в різних сферах суспільних відносин, так принцип субсидіарності був офіційно встановлений в Маастрихтському договорі, який заснував Європейське співтовариство. В сучасній українській регіональній політиці в рамках децентралізації здійснюються спроби імплементувати принцип субсидіарності в національне законодавство, що сприятиме розвитку європейської практики в політичній культурі України.

В основі принципу субсидіарності ідея вчасної і відповідальної допомоги, яка реалізовується у відносинах. У політико-адміністративному контексті субсидіарність внутрішня формальна логіка принципу субсидіарності зводиться до двох рівнів субсидіарності, а саме вертикальної та горизонтальної субсидіарності. Перша, вертикальна субсидіарність (або територіальна), стосується відносин між державою та іншими рівнями субнаціональних урядів, таких як регіони і місцеві органи влади; друга, горизонтальна субсидіарність (або функціональна), стосується відносин між державою і громадянином (та громадянським суспільством).

У **вертикальному** вимірі, принцип субсидіарності, визначає модель розподілу повноважень і відносин між різними рівнями влади, тобто між центральним урядом і місцевими органами влади, та окреслює умови, за яких вищі органи влади можуть втручатися у справи нижчих органів влади. Територіальна субсидіарність визнає межі втручання центральної влади та повноваження місцевих адміністрацій у